

(Ενδεικτικές απαντήσεις)

ΘΕΜΑ Α1

Κόμμα Γ. Θεοτόκη: Ένα από τα τρία κύρια αντιβενιζελικά κόμματα. Ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

Διχοτόμηση του χαρτονομίσματος: Πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο με το οποίο η ελληνική κυβέρνηση αντιμετώπισε το δημοσιονομικό αδιέξοδο τον Μάρτιο του 1922. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτερες συνέπειές της.

Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ): Αυτόνομος Οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση με έδρα την Αθήνα. Η ελληνική κυβέρνηση μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών. Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, τον Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) με βασική αποστολή της να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Σελ. 91-92 σχολικού βιβλίου: «Όσον αφορά τη δομή ... σε κάθε άλλο κόμμα».

ΘΕΜΑ Β2

Σελ. 208 σχολικού βιβλίου: «Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας ... αναγνώρισης και εγκατάστασής του».

ΘΕΜΑ Γ1

Ενδεικτική απάντηση (πλάγια γράμματα με υπογράμμιση: χωρία της απάντησης όπου αξιοποιούνται τα παραθέματα)
α. Η Σύρος αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή, που το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της, άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας: Μικρασιάτες, Ψαριανούς, Κρήτες και κυρίως Χίους. Πράγματι, όπως περιγράφει και ο Απόστολος Βακαλόπουλος στο Κείμενο Α, οι πρώτοι πρόσφυγες στην έρημη, μέχρι εκείνη τη στιγμή, Σύρο, ήταν Κυδωνιείς, Χίοι, Σμυρναίοι, Κρήτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες ενώ προήλθαν και από άλλες περιοχές. Επισημαίνεται ότι η πανώλη, οδήγησε στη μετοίκηση πληθυσμών από την Τήνο, καθώς και από τα υπόλοιπα γειτονικά νησιά. Η Σύρος επιλέχθηκε πρωτίστως από φτωχούς, καθώς οι πλουσιότεροι οδηγούνταν, είτε στα νησιά του Ιονίου, είτε στην Ευρώπη. Άλλωστε, η συμφόρηση που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η θέση του λιμανιού και η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση. Στο Κείμενο Α επιβεβαιώνεται η σπουδαιότητα του λιμανιού ιδιαίτερα για τη διεκπεραίωση του εμπορίου της Ανατολής, το οποίο οδήγησε σταδιακά και στην άφιξη πλούσιων ομογενών. Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σύντομα η αυξημένη προσέλευση προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα και, στη συνέχεια, τις αντιδράσεις των ντόπιων, κυρίως λόγω κτηματικών διαφορών. Οι πληροφορίες του σχολικού εγχειριδίου γίνονται τεκμαρτές και από τις αντίστοιχες του Α. Βακαλόπουλου, καθώς τονίζεται η έντονη ανησυχία των ντόπιων πληθυσμών από την αυξανόμενη εισροή πληθυσμών, καθώς και η επιφυλακτικότητά τους απέναντι σε αυτήν. Αυτή, εκδηλωνόταν

για λόγους ουδετερότητας και αποτροπής διένεξης με την ελληνική και την τουρκική κυβέρνηση, με τρόπο, ο οποίος περιγράφεται χαρακτηριστικά ως “προσηνής”. Τη διάσταση υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων. Στο Κείμενο Α προστίθεται ότι η προαναφερόμενη διαμάχη υποσκάπτονταν και από την αμφιταλαντευόμενη στάση των καθολικών απέναντι στην ελληνική επανάσταση, καθώς και από τις κτηματικές διαφορές. Τονίζεται, μάλιστα, ότι οι πρόσφυγες οι οποίοι έφθασαν στη Σύρο, εγκαταστάθηκαν σε καλλιεργημένες και μη γαίες, οι οποίες ανήκαν στους ντόπιους και προκαλώντας “εύλογα” επεισοδιακά περιστατικά μεταξύ ντόπιων και προσφύγων.

β. Στο ελληνικό κράτος, στη θέση των παλιών κέντρων που παρήκμασαν, αναδείχθηκαν νέα. Το πιο σημαντικό απ' αυτά ήταν η Σύρος, η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων, κυρίως από τη Χίο. Η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν τα Στενά και τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου, συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου -όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα- ναυτιλιακού κέντρου. Αντίστοιχες πληροφορίες παρατίθενται και στο Κείμενο Β, καθώς ο Αντώνης Κλάψης επισημαίνει την αξιοζήλευτη θέση της Σύρου ή οποία λειτουργούσε ως “γέφυρα” ανάμεσα στα μεγάλα λιμάνια της δυτικής Μεσογείου και της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης, της Θεσσαλονίκης, της Μαύρης Θάλασσας. Το νησί, όπως επισημαίνεται, είχε τεθεί υπό την κηδεμονία της Γαλλίας κατά τη διάρκεια έναρξης της ελληνικής επανάστασης, εν μέσω διενέξεων των κατοίκων της, καθώς αυτοί της Άνω Σύρου ήταν καθολικοί. Στην ανάπτυξη αυτή της Σύρου, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο. Έτσι, “η πόλη του Ερμή”, όπως χαρακτηριστικά τονίζεται στο Κείμενο Β, θα καταστεί σύντομα το αξιολογότερο εμπορικό κέντρο του Αιγαίου.

ΘΕΜΑ Δ1

Ενδεικτική απάντηση

(πλάγια γράμματα με υπογράμμιση : χωρία της απάντησης όπου αξιοποιούνται τα κείμενα)

Α) (σχολ. βιβλίο, σελ. 250)

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται και στο Κείμενο Α οι προπολεμικές δεσμεύσεις των Μεγάλων Δυνάμεων σχετικά με την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών και την αναμόρφωση του μεταπολεμικού κόσμου δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη διατύπωση των εθνικών διεκδικήσεων.

Στην Ευρώπη πρωτεργάτης του αγώνα ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης, ο οποίος από τη Μασσαλία με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Το παραπάνω γεγονός επιβεβαιώνεται από τις πληροφορίες της πηγής όπου οι ιστορικές συγκυρίες δημιούργησαν στον Κ. Κωνσταντινίδη την αίσθηση του επείγοντος για την οργάνωση ενός Παμποντιακού συνεδρίου. Οποιαδήποτε καθυστέρηση του Παμποντιακού συνεδρίου θα μπορούσε να σημαίνει και ματαίωση των εθνικών διεκδικήσεων, εάν δεν έμπαινε και ο Πόντος στα προς επίλυση θέματα του Συνεδρίου Ειρήνης. Ο ίδιος ο Κωνσταντινίδης μάλιστα τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας σε απλό σχήμα ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες του Πόντου ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματά σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία». Η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα, ενώ στο πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο, που οργανώθηκε στη Μασσαλία το Φεβρουάριο του 1918, ο ίδιος ο Κ. Κωνσταντινίδης, με τηλεγράφημα που έστειλε στον Τρότσκι, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης.

Β) σχολικό βιβλίο, σελ. 251-252)

Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων. Ο Αντώνης Κλάψης συμπληρώνει ότι ο Βενιζέλος αναγνωρίζετις αντικειμενικές δυσκολίες εξαιτίας της γεωγραφικής απομόνωσης του ποντιακού ελληνισμού, καθώς και την αδυναμία της Ελλάδας να συνδράμει στον αγώνα των Ποντίων, ακόμη κι αν κάποια στιγμή οι Δυνάμεις συγκατατίθεντο σε αυτό. Επιπλέον, ο Έλληνας πρωθυπουργός δεν θεωρούσε ότι ο Ποντιακός ελληνισμός θα μπορούσε να αντεπεξέλθει από μόνος του επιτυχώς σε ενδεχόμενες τουρκικές πιέσεις.

Η στάση του όπως ήταν αναμενόμενο προκάλεσε οξυτάτες αντιδράσεις - που αποτυπώνονται emphaticά στο Κείμενο Γ - ιδιαίτερα στην Κωνσταντινούπολη, όπου οι Πόντιοι με επαναλαμβανόμενα αιτήματα προς τους αρμοστές των Μεγάλων Δυνάμεων διακήρυτταν πρωτίστως το αίτημα της ένωσης με την Ελλάδα δευτερευόντως τη δημιουργία «Ελληνικής δημοκρατίας του Πόντου». Παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, ο Βενιζέλος συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή της Τραπεζούντας στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία σε ένα πλαίσιο πλήρους ισονομίας, ισοπολιτείας και ευημερίας.

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποιήσαν στο Μπακού, στο Κρασοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ ΡΕΘΥΜΝΟ

έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη.

Παρόλα αυτά η ιστορική πραγματικότητα δεν ήταν ευνοϊκή για τον Ποντιακό ελληνισμό. Το τέλος της ιστορίας και του πολιτισμού των Ποντίων ήταν αρκετά τραγικό και σταμάτησε βίαια με την αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών που όρισε η Συνθήκη της Λωζάννης το 1923.